

Natura 2000-handleplan 2016–2021

Stenholt Skov og Stenholt Mose

Natura 2000-område nr. 228

Habitatområde H228

Titel: *Natura 2000-handleplan 2016-2021 for Stenholt Skov og Stenholt Mose*
Udgiver: *Silkeborg Kommune og Ikast-Brande Kommune*
År: *2017*
Forsidefoto: *Stenholt Mose optaget med drone. Alle fotos Silkeborg Kommune*
Kort: © GST

Må citeres med kildeangivelse.

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	4
Baggrund	5
Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan	6
Behov for indsatser	8
Indsatser fordelt på aktør	9
Prioritering af den forventede indsats	10
Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse.....	11
.....	12
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	13
Bilag 2: Indsatsprogram og sammendrag af den statslige Natura 2000-plan	14
Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag.....	15

Resumé

Handleplanen for Natura 2000-område Stenholt Skov og Stenholt Mose beskriver den indsats, der skal igangsættes i Natura 2000-området inden udgangen af 2021.

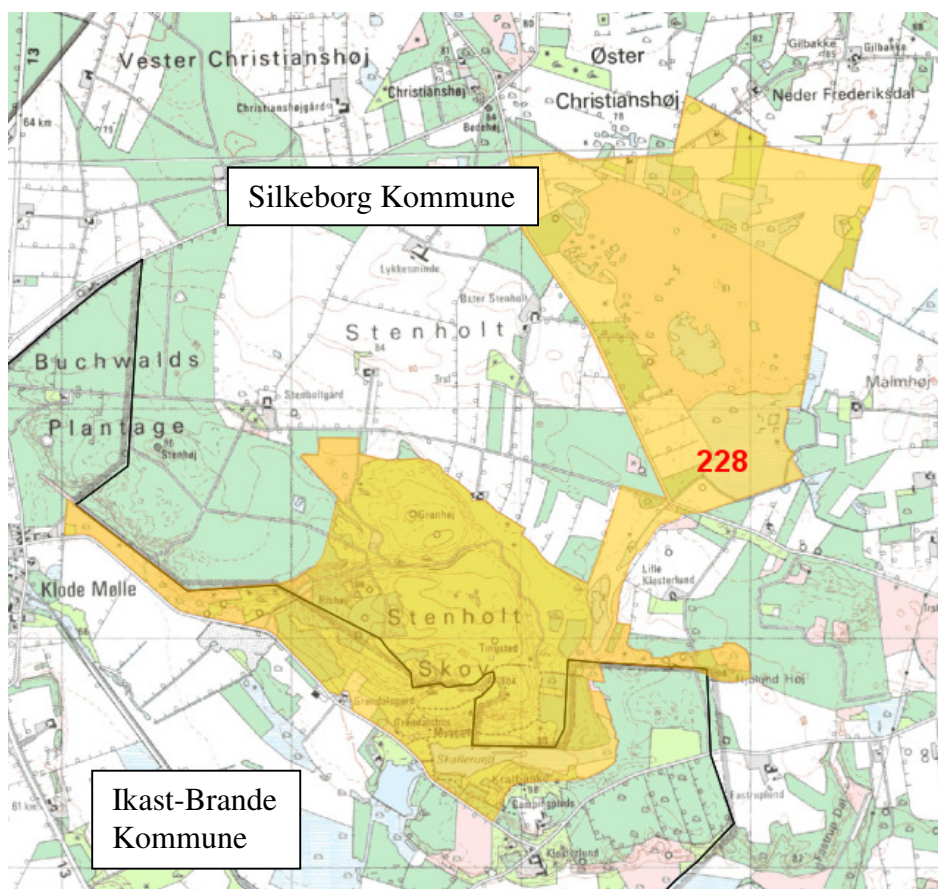
Natura 2000-området består af habitatområde H 228. Mål og indsats for udpegningsgrundlaget for habitatområdet gælder kun for arealer inden for den pågældende udpegning.

Dette Natura 2000-område, som ligger i Silkeborg og Ikast-Brande Kommune, er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper: Aktiv og nedbrudt højmosse (7110 og 7120), tør hede (4030) og surt overdrev (6230). Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og i en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Natura 2000-området har et areal på 340 ha, hvoraf 106 ha er skov. Hele arealet er privatejet. Det afgrænses som vist på kortudsnittet neden for. I tabellen i bilag 3 er angivet, hvilke naturtyper, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område. Området domineres af de to store naturområder Stenholt Mose og Stenholt Skov. Stenholt Mose indeholder Danmarks 3. største intakte højmosseflade samt afgravede moseflader i randområderne mod nord, øst og syd. Højmosen er dannet på et indsandeområde, hvorfor der flere steder rager sandbakker op. Stenholt Skov består af vinterege-krat. I kanten af skoven findes hedeområder samt den syd for liggende Skallerund Sø.

De væsentligste naturforvaltningsmæssige opgaver i området knytter sig til sikring af og genopretning af nedbrudt højmosse og andre sekundære naturtyper til aktiv højmosse samt til fortsat sikring af drift og bekæmpelse af invasive arter på de lysåbne naturarealer.

Indsatsen udføres af lodsejere i området og gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en række tilskudsordninger, som kan søges gennem Landbrugs- og Fiskeristyrelsen.

Natura 2000-område nr. 228 Stenholt skov og Stenholt Mose. Kommunegrænsen er sort streg

Baggrund

Naturstyrelsen (nu Miljøstyrelsen) har udarbejdet Natura 2000-planer for de 252 udpegede beskyttelsesområder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte beskyttelsesområde og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2016–2021. Natura 2000-planerne kan ses på Miljøstyrelsens [hjemmeside](#).

Ud fra Natura 2000-planerne udarbejder kommunerne kommunale handleplaner, som skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet af Silkeborg og Ikast-Brande Kommuner på grundlag af Natura 2000-plan for Natura 2000 område nr. 228 Stenholt Skov og Stenholt Mose.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Planlægningen for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer varetages dog af Miljøstyrelsen og gennemføres hvert 12. år. Skovhandleplaner 2010-21 gælder således fortsat. Kommunerne og Naturstyrelsen er hver især ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af år 2021.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i Natura 2000-område, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne drifts- og plejeplaner. Der er ikke nogen offentlige lodsejere i dette Natura 2000-område.

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 119 af 26. januar 2017), bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 af 27. juni 2016) og bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning (bekendtgørelse nr. 946 af 27. juni 2016).

Den kommunale handleplan skal ifølge lovgivningen indeholde:

- En prioritering af kommunalbestyrelsens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag
- De forventede initiativer, som kommunalbestyrelsen vil tage for at gennemføre Natura 2000-planen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder, Miljø- og Fødevarerministeriet og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er gennemført.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

De kommunale handleplaner skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen, for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen, og skal ikke indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner.

Den kommunale Natura 2000-handleplan er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til lov om miljøvurdering af planer og programmer (lovbekendtgørelse nr. 1533 af 10. december 2015). For samtlige statslige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Handleplanen for Stenholt Skov og Stenholt Mose er screenet og det er vurderet at handleplanen ikke har væsentlig indvirkning på miljøet og derfor ikke er omfattet af lovens krav om en egentlig miljøvurdering.

Redegørelse for gennemførelse af seneste handleplan

De kommunale handleplaner for første planperiode har været gældende siden udgangen af 2012. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-handleplanen for planperioden 2010-2015.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Tabel 1. Følgende projekter er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler:

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Silkeborg Kommune	<i>Hegning af arealer omkring højmose</i>		<i>13,1 ha realiseret</i>
	<i>Indgået tinglyst aftale om udtagning af tidligere græsningsareal i naturtypen nedbrudt højmose og aktiv højmose</i>		<i>12,2 ha realiseret</i>
	<i>Indgået tinglyst aftale om kommunal plejeret på surt overdrev og revling-indlandsklit</i>		<i>9 ha realiseret</i>
	<i>Etablering af ny tør hede</i>		<i>Ca. 3 ha planlagt</i>
Ikast-Brande Kommune	<i>Rydning af hængesæk og nærområde omkring hængesæk</i>		<i>2,3 ha planlagt</i>

Tabel 2. Følgende projekter er finansieret gennem landdistriktsmidler og er faciliteret af kommunerne:

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Silkeborg Kommune	Ingen		
Ikast-Brande Kommune	Pleje af græs- og naturarealer		<i>6 ha oplyst om ordningen</i>

Tabel 3. Der er iværksat følgende Life-projekter:

Silkeborg Kommune	<i>Life 70 (Life/Nat/DK/894 Rare Nature) Naturtyper: (7110)Aktiv Højmose og (7120)Nedbrudt højmose – hævning/sikring af vandstand i den intakte del af højmosen samt hævning af vandstand i dele af den nedbrudte højmose. Rydning af opvækst af birk.</i>
--------------------------	---

Ud over de ovennævnte indsatser har kommunen søgt at gennemføre Natura 2000-handleplanen gennem følgende tiltag:

Silkeborg Kommune:

- *Lodsejermøder med henblik på etablering af ny natur*
- *Møder med større lodsejere i området for afklaring af muligheder for indsatser*
- *Information til lodsejere om diverse støtteordninger*

Ikast-Brande Kommune:

Der er afholdt et borgermøde i Ejstrupholm i begyndelsen af 1.planperiode for at informere lodsejere i Natura 2000-områderne om indholdet i handleplanerne. Alle lodsejere i områderne var indbudt og der var stor tilslutning til mødet.

På kommunens hjemmeside har vi lagt generelle oplysninger om Natura 2000-områderne samt om Landbrugs- og fiskeristyrelsens plejeordninger, link [Natura 2000-områder - ikast-brande.dk](http://Natura2000-omrader-ikast-brande.dk)

I 1. planperiode har kommunen været i dialog med lodsejerne i området. Primært for at oplyse ejere af plejekrævende arealer om plejemuligheder og dertilhørende plejeordninger. Der har også været kontakt til ejere med en igangværende plejeindsats for at sikre en videreførelse/ evt. forbedring af den eksisterende pleje.

Stenholt Mose – den centrale sø

Behov for indsatser

Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 228 Stenholt Skov og Stenholt Mose beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogrammet og sammendrag af den statslige Natura 2000-plan kan ses i bilag 2, mens naturtyper og arter på udpegningsgrundlag fremgår af bilag 3. På baggrund af dette har kommunen vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag. Hvor igangsatte indsatser fra handleplanen for planperioden 2010-2015 ikke er gennemført i sin helhed, indgår den udestående indsats i opgørelsen over behovet for konkrete forvaltningstiltag.

Tabel 4. Behov for forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede forvaltningstiltag og metoder		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne naturtyper*	Rydning af uønsket opvækst	<i>Silkeborg 0 ha Ikast-Brande 0 ha</i>	<i>Op til 24 ha Op til 9,6 ha</i>	<i>Op til 24 ha Op til 9,6 ha</i>
	Forbedring af hydrologi	<i>Silkeborg 51 ha Ikast-Brande 0 ha</i>	<i>Op til 0,3 ha 0 ha</i>	<i>Op til 51 ha 0 ha</i>
	Græsning eller høslæt	<i>Silkeborg 20 ha Ikast-Brande 5,2 ha</i>	<i>Op til 16 ha Op til 4,5 ha</i>	<i>Op til 36 ha Op til 9,7 ha</i>
	Afskrælning eller afbrænding	<i>Silkeborg 4 ha Ikast-Brande 0 ha</i>	<i>Op til 5 ha 0 ha</i>	<i>Op til 9 ha 0 ha</i>
	Bekæmpelse af invasive arter	<i>Silkeborg 0 ha Ikast-Brande 0 ha</i>	<i>0 ha 2,6 ha</i>	<i>0 ha 2,6 ha</i>
Skovnaturtyper uden fredskovspligt*	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	<i>0 ha</i>	<i>Op til 13 ha</i>	<i>Op til 13 ha</i>
	Urørt skov	<i>0 ha</i>	<i>0 ha</i>	<i>0 ha</i>
	Forbedring af hydrologi	<i>0 ha</i>	<i>0 ha</i>	<i>0 ha</i>
Skovnaturtyper med fredskovspligt**	Skovnaturtypebevarende drift og pleje			
	Urørt skov			
	Forbedring af hydrologi			
Ny habitatnatur	<i>Tør hede</i>	<i>Silkeborg 0 ha</i>	<i>Op til 3 ha</i>	<i>Op til 3 ha</i>

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 1.

** Indsatsen videreføres fra sidste planperiode da de vedtagende skovhandleplaner gælder i 12 år, dvs. perioden 2010-2021.

Behov for forvaltningstiltag for arter udover indsatser for naturtyper

Da der ikke er arter på udpegningsgrundlaget for området, er der ingen indsatser for arter.

Indsatser fordelt på aktør

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne, Det drejer sig om følgende retningslinjer:

1. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til højmosen, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
2. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
3. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne våd hede (4010) og hængesæk (7140) med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

Det kan generelt både være handleplanmyndigheder og offentlige lodsejere, der skal følge op på disse retningslinjer. Der er dog ikke offentlige lodsejere i dette Natura 2000-område. Tabel 5 omfatter derfor udelukkende private arealer, og angiver derfor udelukkende den aftalte opgavefordeling mellem handleplanmyndighederne i Natura 2000-området.

Tabel 5. Fordeling af opgaver mellem handleplanmyndighed

Indsats		Handleplanmyndighed		Total
		Silkeborg Kommune	Ikast-Brande Kommune	
Ny habitatnatur	<i>Tør hede</i>	<i>Op til 3 ha</i>	<i>0 ha</i>	<i>Op til 3 ha</i>
Udtagning af kulstofholdig lavbundsjord		<i>Op til 14 ha</i>	<i>0 ha</i>	<i>Op til 14 ha</i>

Rosmarinlyng fra Stenholt Mose

Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2016-2021 har fokus på:

- Sikring af naturpleje
- færdiggørelse og sikring af indsats fra planperioden 2009-2015
- sammenhæng i naturen
- levesteder for ynglefugle og bekæmpelse af invasive arter.

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden skal ske på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete forvaltningstiltag (se tabel 4). Den nedenstående prioritering vil således afspejle den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

Ikast-Brande Kommune og Silkeborg Kommunes indsats:

1. Opfølgende indsats i forhold til pleje af arealer og kontakt til lodsejere med eksisterende naturpleje.
2. Iværksættelse af indsatser, som kan understøtte den eksisterende naturpleje og indsatser fra første planperiode.
3. Opsøgende indsats over for lodsejere med arealer, som er egnede til naturpleje, men som endnu ikke plejes.

Silkeborg Kommunes indsats:

1. Opfølgende pleje og eventuelle tilretninger i højmosen efter Life-projektets afslutning

Skovbevokset tørvemose ved den centrale sø i Stenholt Mose

Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Silkeborg- og Ikast-Brande Kommunes hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i tabel 5, og i den forbindelse tager kommunerne en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 6 viser kommunernes plan for interessentinddragelse, men der kan ske ændringer hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det.

Tabel 6. Forventet plan for interessentinddragelse

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan	Kommune
<i>Udtagning af kulstofholdig lavbundsjord</i>	<i>Kontakt til relevante lodsejere og eventuel ansøgning om realiseringsprojekt</i>	<i>2016-2017</i>	<i>Silkeborg Kommune</i>
<i>Orientering af Grønt Råd om projektstatus</i>	<i>Kommunen afholder møder 3-4 gange årligt</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Silkeborg Kommune</i>
<i>Ny Natur</i>	<i>Direkte kontakt til relevante lodsejere om muligheden for udtagning, hegning og græsning</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Silkeborg Kommune</i>
<i>Græsningsaftaler</i>	<i>Direkte kontakt til relevante lodsejere om muligheden for tilskud til hegning og græsning samt hjælp til at finde dyr om nødvendigt</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Silkeborg Kommune Ikast-Brande Kommune</i>
<i>Møde i dialogforum</i>	<i>Kommunerne afholder møder 4 gange årligt</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Ikast-Brande Kommune</i>
<i>Hjemmeside</i>	<i>Information om tilskudsordninger</i>	<i>Årligt</i>	<i>Ikast-Brande Kommune</i>
<i>Brev til lodsejere i Natura 2000-områder</i>	<i>Måltrettet oplysning om naturindhold, pleje og tilskudsordninger</i>	<i>Hele planperioden</i>	<i>Ikast-Brande Kommune</i>

Projekterne gennemføres ved frivillige aftaler, og derfor er det i mange tilfælde ikke på nuværende tidspunkt muligt at beskrive hvornår projekterne fysisk bliver udført. Kommunen vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget.

Krat af vinter-eg i Stenholt Skov

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Der er ikke offentlige lodsejere i Natura 2000-område nr. 228 Stenholt Skov og Stenholt Mose.

Bilag 2: Indsatsprogram og sammendrag af den statslige Natura 2000-plan

Det overordnede mål for området

Området indeholder en aktiv højmose med intakt hydrologi og med omgivende næringsfattige naturtyper. Den aktive højmose målsættes til høj naturtilstand. Der er specielt fokus på højmosen, da det er en truet naturtype både på nationalt og europæisk plan, og derfor er prioriteret af EU-kommissionen.

Områdets tørre heder og sure overdrev målsættes til god-høj naturtilstand og prioriteres højt, da de er truede i den kontinentale del af Danmark (kun den vestligste del af Natura 2000-området ligger i den atlantiske del). Arealet af disse naturtyper øges, og der skabes så vidt muligt sammenhæng mellem forekomsterne.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, i det omfang disse ikke er nedprioriterede til fordel for aktiv højmose. Desuden sikres en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Område specifikke retningslinjer

1. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjorder i tilknytning til højmosen, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
2. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
3. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne våd hede (4010) og hængesæk (7140) med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

Lungelav på vinter-eg i Stenholt Skov

Bilag 3: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område bestående af habitatområde H228 Stenholt Skov og Stenholt Mose

Tabel 7. Naturtyper på udpegningsgrundlaget

2320 Indlandsklitter med lyng og revling
3110 Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller (lobeliesøer)
3160 Brunvandede søer og vandhuller
4010 Våde dværgbusksamfund med klokkelyng
4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)
6230 * Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund
6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop
7110 * Aktive højmoser
7120 Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse
7140 Hængesæk og andre kærsumfund dannet flydende i vand
7220 * Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand
9190 Stilkegeskove og -krat på mager sur bund
91D0 * Skovbevoksede tørvemoser

* angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype

Der er ingen arter på udpegningsgrundlaget